

Amice,

Al georiënteerd?

Je hoort het vreemde woord dagelijks gebruiken, net zoo goed als ik. De nieuwe tijd. Het nieuwe Europa. De nieuwe ordening. Niet achteraan komen. Niet negatief, o pardon, niet bloot negatief je daartegenover verhouden! We moeten ons oriënteren, naar de feiten, zegt men.

Soms evenwel bekruip me een verzoeking. De verzoeking, om waar zóóveel groote meneeren in een luttel paar weken zich heelemaal om-georiënteerd hebben, zóó hevig, dat er geen occidenteeren meer aan zij, nog eens m'n Kierkegaard te liefkoozen. Je weet, die kon van die gekke dingen zeggen. Een mensch krijgt er soms later nog last van. Hij zei in z'n Dagboeken zoo eens langs z'n neus weg, dat er maar weinig woorden zijn, waarmee de menschen, zonder dit nu bepaald te willen, zóó veel zeggen als met het woord: oriëntatie. Oriëntatie, daar zit oriënt in. Oriënt beteekent: het oosten. De zon komt uit het oosten, de sterren gaan in het oosten op. Wie z'n geografisch plekje bepalen wil, krijgt dus met het oosten te maken. Dat is geografie. Maar Kierkegaard geeft aan het geografische gegeven een historische wending. Oriëntatie, zegt hij, dat is een wereld-historisch memento: de heele geschiedenis begint in het oosten, de bakermat van het menschelijke geslacht.

Zoo'n speelman toch. —

Maar heeft-ie geen gelijk?

Als de kapitein tot den stuurmansleerling zegt: oriënteer je, en breng me als de wind het resultaat, en de jonge man zou dan zeggen: meneer de kapitein, er is een heele school haringen in de buurt, hij kreeg een draai om z'n ooren. Ik hoor het er al van langs gaan: dat is geen oriëntering, ezel; je moet niet naar die haringen kijken, maar naar de sterren, den stand van de zón.

Lacie, elacie!

Als de massa dezer dagen opgewarmd wordt tot her-oriëntering, dan gaat het vaak niet anders toe dan tusschen dien kapitein en dien stuurmansleerling. Met dit verschil evenwel, dat de leerling zonder standje vertrekken mag; hij krijgt zelfs een goedkeurend knikje.

Dat vind je nog al kras, is 't niet?

Maar — ik zie 't niet anders.

Ze willen je tegenwoordig maar laten beslissen vóór dit en tégen dat. Vóór concentratie (want de bij concentratie levende Duitschers maken een mooie militaire kans), en tegen het partijwezen (want de engelsche parlementariërs zijn in het defensief gedrongen). Haringen in de buurt, kapitein!

Waar is nu, in gemoede, de kapitein, die zóó'n stuntelig rapporteur een draai om de ooren durft te geven?

Hij is niet gauw te vinden. Dominees zelfs gaan in den spoedcursus van de techniek zoodaniger oriëntatiekunst vóór. Althans 'n emeritus-dominee als dr. v. d. Vaart Smit.

En nu wil ik slechts dit zeggen:

als jij je oriënteren wilt, dan moet je wat meer aan Kierkegaard denken. Jij moet naar het paradijs terug. Je moet den beginselstrijd leeren voeren. Den strijd van Christus tegen Antichrist. Eerst als je van die eeuwenoude worsteling het punt-in-geschied begrepen hebt, en van zijn methode de quintessence te pakken hebt, en met zijn leuzen opstaat en naar bed gaat, en zijn communiqué's hebt gelezen in de Heilige Schrift, zelfs al zou je dominee hebben verklaard, dat hij, die toch ook wel deskundig is, daar alleen maar „Bible characters" beschreven acht, à la Alexander Whyte, en eerst als je den kommentaar van prof. Greijdanus bent doorgeskropt, den kommentaar op de Openbaring van Johannes, en eerst als je nog heel veel andere zware toeren hebt uitgehaald, — eerst dan, jij, jongere tijdgenoot, zul jij een begin kunnen maken met de nieuwe oriëntatie.

De rest is lalie. —

Een onbeschaafd briefje, hè?

Ik mag 't lijd.

Als 't maar waar is.

Oriëntatie is 'n kunst. Een oprichting van een wereldhistorisch moment, althans een acte ten overstaan daarvan. Voor echte oriëntatie moet je heusch „in 't paradijs geweest zijn". Daar „is de kerkgeschiedenis begonnen".

En de lijn, die daar getrokken is, loopt dwars door de oostersche en de westersche mogendheden heen. Noch economisch, noch in ander opzicht oriënteer ik me naar Berlijn — of Londen. Net zoo min als Hiskia zich oriënteerde naar Hamath dan wel Arpath, naar Damaskus dan wel Samaria, naar Ninivé dan wel Jeruzalem. Ja, heusch, zelfs Jeruzalem was zijn oriënteringspunt niet. Hij moest het hebben van de poolster der belofte, en van de zon der gerechtigheid, en van de sterren, die in de hand van den Wandelaar tusschen zeven kandelaren zijn.

Oriëntatie, — daar zit oriënt in.

Paradijs.

Antithese van Gen. 3 en Openh. 12.

En zoo zij niet spreken naar dit woord, het zal zijn, dat zij geen dagersaad zullen hebben.

Zij zullen, m.a.w., het niet eens noodig hebben, zich te oriënteren. Ze zullen georiënteerd wor-

den, aangegord en gebracht waarheen zij het niet wilden.

Laat zulk een dwang voor jou niet noodig wezen. Wie in de probleemstelling God verlaat, heeft smart op smart te vreezen.

Maar wie op Hem vertrouwt, op Hem alleen, wel, m'n beste jongen, dié kan zich oriënteren. Gelóóf jij dat? Hartelijken groet van je vriend

ADOLPHUS VENATOR.

Marnix van St. Aldegonde 1540—1598.

II.

Marnix heeft ons in het jaar 1568 niet alleen dit proza gegeven; hij gaf ons ook onze schoonste nationale hymne: ons volkslied en — volksgebed.

Tot vlak voor den slag bij Jemmingen is Marnix de schakeel tusschen Lodewijk en Willem van Nassau. Hij weet dan, hoe de Prins sinds '66, meer vooral na zijn vlucht, veranderd is; hoe hij van een loszinnig grand-seigneur een ernstig, vroom man geworden is, die veel den Bijbel leest; hoe hij, afkeerig van het z.i. te radicale calvinisme, is overgegaan tot het lutheranisme, maar geheel tegen den geest daarvan, toch allengs tot de overtuiging is gekomen, de wapenen te moeten opnemen voor zijn verdrukke volk. Hij weet ook, dat Oranje daarbij nu allereerst de eer van God zoekt. Reeds in het begin van '67 heeft deze zich immers uitgelaten over lieden der vrijheidspartij, wien de religie niet recht ter harte gaat; en eenigen tijd later tegenover zijn vrouw verklaart, dat hij zich overgeeft in de hand des Almachtigen, Gods eer wil bevorderen, en de vrijheid van het vaderland wil zoeken. Hier is de invloed van Juliana van Stolberg en Lodewijk van Nassau merkbaar, maar zeker ook die van Marnix.

Het is een duidelijke ombuiging naar diens ideaal.

Jong en temperamentvol, ziel Philips van Marnix nu in Willem van Oranje den van God gegeven leider. In de propaganda-actie, die de te ondernemen expeditie voorbereidt, heeft hij door het schrijven van eenige pamfletten, zijn deel Na den tegenslag in het Noorden, bij Jemmingen en Helligerlee, waar Adolf van Nassau sneuvelt, is al zijn hoop gevestigd op den Prins, die in het Zuiden de Maas overtrekt, met het doel Brussel te nemen en den tyran Alva gevangen te zetten. Maar het volk zelf werkt niet mee. Het gedraagt zich of het door Oranje niet bevrijd worden wil en schijnt de heele onderneming als een persoonlijke en rechtloze zaak van een vreemdeling te beschouwen! Er wordt niet geofferd. De Calvinisten, die de kern van het verzet uitmaken, wantrouwen den Prins. En zoo wordt het een smadelijke nederlaag. De dure keurbenden slaan aan het mulden en hun commandant kan niet anders doen, dan zich zoo spoedig mogelijk van de nu ordeloze troepen ontdoen.

Als Marnix dat hoort, schrijft hij zijn diepste ontroering uit in zijn „Wilhelmus van Nassouwe".

Dit naamdicht op den Prins is geen loflied, geen overwinningslied. Het is een troostlied, een afscheidslied, dat in een schoone wisseling van moed en deernis getuigt van standvastigheid en innig godsvertrouwen; een lied, dat ademt in de sfeer van het gebed; dat in den grootsten nood op het eind heenwijst naar den Herder der zielen, die is Heer van de Kerk, en in den zuiveringseid der laatste strophe de schriftuurlijke politieke crisis stelt, welker diepste en geweldige historische betekenis de dichter zelf toen nauwelijks gepeild zal hebben:

Oorlof, mijn arme Schapen

Die zijt in grooten noot,

U Herder sal niet slapen

Al zyt ghy nu verstrooyt:

Tot Godt wilt u begheven,

Syn heylsaem Woort neemt aen,

Als vrome Christen Leven,

Tsal hier haest zyn ghedaen.

Voor Gódt wil ick belijden

End zijner gróóten Mácht,

Dat ick tot ghéenen tijden

Den Conínek heb veracht!

Dan, dat ick Godt den Héere

Der Hóóchster Majesteyt

Heb móeten obediëren

Inder gheréchticheyt.

Aarzelt ge nog, of Marnix de auteur is?

Wie kon zoo een jambisch vers schrijven als hij? Zijn er niet de overeenkomsten met de Psalmen, aan welker vertaling en berijming Marnix zijn beste uren gaf? En hoort ge ook hier niet, het gehele lied door, den getuige van het Woord?

De Prins is „verdreven, om Land, om Luyd ghebracht", omdat hij in Gods vrees, d.i. naar

den uitleg van het gedicht zelf, naar het Woord Gods wilde leven.

Voor dat Woord heeft hij zelfs, als een held, zijn edel bloed gewaagd.

De tyrannie, welke den Prins het hert doorwondt, is blijkens het verband, de tyrannie waaraan het Woord en zijn getuigen bloot staan. Laat ons dat onthouden, het behoedt voor misbruik van dit volksgebed. — Den verstrooiden schapen van den Prins dient tot laatste vermaan: „Tot Godt wilt u begheven, Syn heylsaem Woort neemt aen." —

Zie hier den achtergrond van dit geuzenlied. Slechts wie dit voorbijziet, kan in den Herder der voorlaatste strophe alleen den Prins zien, die dan op het wel slagen van een nieuwe bevrijdingspoging zou hopen. Dat is in strijd met het geheel. Het aardsche rijk, in de tweede strophe nog een verwachting, is hier op den achtergrond gedrongen. De vergelijking met den vluchtenden David, die, gered, een koninkrijk heeft ontvangen, „in Israël seer groot", wordt niet doorgetrokken.

De Prins verwacht den heldendood op het slagveld, en daarna een éeuwig Rijk. Hij heeft geen aardsche verwachtingen meer voor „zijn arme schapen". Hij weet zich „herder" — een klassiek, maar ook bijbelsch beeld; vgl. Ez. 34: 23 — maar hij de gratie van den grooten „Herder der zielen", den „Bewaarder Israëls, Die niet zal sluimeren noch slapen" (vgl. 1 Petr. 2: 25; Ps. 121: 4). Daarmee wijzen deze verzen, in de twee-eenheid van hun beeld, onmiskenbaar. De vergelijking met Israël, die hier achter schuilt, is gewoon voor dien tijd, en nog eeuwen daarna.

Zoo gezien, behelzen de woorden „Tsal hier haest syn ghedaen" ook niet de uiterste, arme troost, in een laatste fluistering geboden (Dirk Coster), maar zijn zij eenzelfde uiting van rijke geloofsverwachting als het levensdevies van den dichter: „Repos alleuren".

Hier op aarde blijft de strijd voor het Woord, voor de Kerk. Daarbij moet God de Heere als hoogste Majesteit meer gehoorzaamd worden dan den koning van Spanje. Dien strijd heeft, in politieke zin, naar recht, de Prins gestreden. Dien strijd zal hij verder voeren, met den dood voor oogen. God wil blijkbaar de tyrannie zoo niet keeren. Maar de verstrooide schapen, die in trouw aan het Woord leven, ook als hun aardsche herder zal weggevallen zijn, zegent Hij, vervolging ten spijt: het eeuwige Leven wacht.

Marnix — en zie hier het wonder van dit lied — heeft in het Wilhelmus geprofeteerd. Niet alleen in de laatste strophe, die als het ware een dichterlijke voorspelling is van het „Plaacaat der Vertalinghe", waardoor in 1581 Philips II zou worden afgezworen. Ook in de teekening van den Prins. Zooals deze hier spreekt tot zijn volk, was hij toen niet. De geloofsheid van ons volkslied is Oranje gewóórd. De geloofsheid, die later zeggen zou: „Marnix, wat hinderd het, dat wij onrecht moeten lijden, als wij Gods Kerk maar van nut kunnen zijn."

Het Wilhelmus heeft den Prins tot het volk gebracht! Op de melodie van een fransch spotlied op de Hugonoten klonk het op in verscholen hoeken, en dra in het heele land. Op losse blaadjes werd „het liedeken van Syn Excellencie" verspreid. En „zij, die het Wilhelmus blazen" werden berucht. Het wantrouwen jegens den Prins was geweken.

Moet dit lied den Prins zelven niet in de ziel gegrepen hebben? Dit te onderstellen, lijkt waarlijk niet enkel valsche romantiek. Er zijn ook feiten. Twee jaar na dezen „leent" Oranje Marnix van den keurvorst van de Pfalz, voor kerkelijke aangelegenheden. Het initiatief gaat geheel uit van den Prins, die hiermede volledig het vertrouwen der Calvinisten wint. En weer twee jaar later, in 1573, gaat Oranje over naar de Gereformeerde Kerk. Dan juicht reeds heel het volk:

De Prins van Oranje is te velde gecomen

Vive le Geus!

De dichter Marnix schreef ook den schoonsten bundel lyriek van de 16e eeuw: zijn Psalmberijming. Tijdens gevangenschap, ballingschap en menigte andere zwaarheden, heeft hij ze, naar eigen zeggen, gedicht. Wellicht behoort daarom Psalm 22 tot zijn schoonste, waartoe ik ook Psalm 13 en Psalm 123 zou willen rekenen. De „brandende waarachtigheid", die men (met Coster) in het Wilhelmus gaarne roemt, straalt hier in strophe na strophe zeker niet minder door:

„Mijn God, mijn God, waarom verlaetst u my?

Waeromme gaet mijn huylen dus voorby?

Verr' van dyn hulp end troost, als ick voor dy

Doe myne elachten?

Den heelen dach roep ick uyt gantscher crachten

End du, mijn God en wilt daer op niet achten

Ick hou niet op van schreyen alle náchten

End swijge niet.

Daer du nochtans door tswerelts gants gebied

De heylge bist: Ja 't eeuwich loff endliet

Van Israël; in alle syn verdriet

Blijfstu genadig.

Dies heb...

Ons oude...

Hels', H...

Is dit n...

poëzie, d...

en vorm,

bewogen

niet hie

God ger

zuivere, c

raal zijn

kunstenz

Na Da

psalmen

gevolg

Fransch

Hebreu

den strop

als het l

taalde du

den gele

het Grie

bij zich

teksten,

leerde v

om adel

in het G

vond de

woord on

Gods on

Daarom

vertaling

den. Dez

dering v

ernstig,

te zwijg

Ongeve

rijming

voor het

aan zijn

werkend

gevoelen

moest in

proza-ve

Het is

dichter

kerk age

welke in

taling, z

van 1591

Gods: d

Toch m

z.g. sch

was nie

leden! E

ster wa

daelt, d

den kon

wezen.

Het l

de Psal

waren d

volk als

doorgaa

eigenlijk

proza, g

wogenh

beste. P

tonen o

eigen v

Maar

wie eve

vormen

dracht!

der elk

rijkers

ling var

het ren

Vandi

kunstz

Huygen

gebruik

„De Ps

„Hoe s

„De vr

„t Magl

Marn

doen. l

Miske

er niet

„touds

wel, da

de Syn

K.

Waard

Geef h

van U

lijdens